

מערך לכתה ג'

האור ומשמעותו

המערך עוסק בהכרות עם המושג 'אור' ומשמעותיותו הסמליות. נעמוד על השימושים הלשוניים של האור, ועל המשמעות של ציון חג אור בזמן של התארכות הלילה, והתגברות החושך.

שיעור 1 - ויהי אור

סיפור הבריאה, קריאת הסיפור והעמקה במשמעות האור בו.

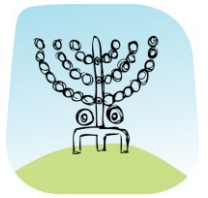
שיעור 2 - אור שמתמעט והולך

הכרות עם הסיפור התלמודי על חג האור בתקופת התגברות החושך. מדוע אנו חוגגים חג האורים דווקא בתקופה זו? הכרות עם מנהגים דומים בתרבויות אחרות.

שיעור 3 - כל אחד הוא אור קטן

עיסוק במשמעות האור בחיינו, ובמשמעות הסמלית של אור. חיזוק הסתכלות חיובית על עצמי ועל חברי.

שיעור 1 – ויהי אור

בראשית פרק א

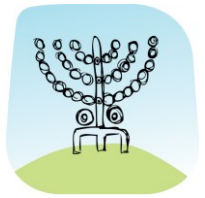
- (א) בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
 (ב) וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹ וּבְהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם:
 (ג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר וַיְהִי אֹר:
 (ד) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:
 (ה) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

- קריאת הקטע, הסבר מילים קשות.
- סמנו את המילים אור וחושך, כמה פעמים מופיעה כל אחת מהמילים?
- נשאל:
 - מה פעולה שעושה אלוהים כדי ליצור דבר חדש? (אמירה, והבדלה)
 - האם גם כשאנחנו יוצרים אנו עושים סדר? מבדילים?
 - מה אומר אלוהים על האור? (כי טוב) מה זה אומר לנו על משמעות האור?
 - מה מזכיר לנו אור? איך משתמשים באור בשפה?
 - איזה ביטויים שקשורים באור אנחנו מכירים?
- נבקש מהתלמידים לצייר ביטויים הקשורים באור: אור עיניו, מאיר פנים, אור יקרות, להוציא לאור/ מוציא לאור, תורה אורה.
- נשאל:
 - האם אור הוא דבר חיובי או שלילי לפי הביטויים האלו?
 - למה לדעתכם האור מתקשר עם דברים חיוביים, טוב? שמחה?
- נסיים בשירה משותפת – 'הנס של הלב האמיץ'.

נס לא קרה לנו, פך שמן לא מצאנו
 לעמק הלכנו, ההרה עלינו
 מעינות האורות הגנוזים גלינו
 נס לא קרה לנו, פך שמן לא מצאנו
 בסלע חצבנו עד דם ויהי אור.

הנס של הלב האמיץ/ אהרון זאב
 אנו נושאים לפידים בלילות אפלים,
 זרחים השבילים מתחת רגלינו
 ומי אשר לב לו הצמא לאור -
 ישא את עיניו ויבוא אלינו לאור
 ויבוא !

שיעור 2 – אור שמתמעט והולך

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ח' עמוד א

תנו רבנן [שנו רבותינו]: לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך אמר: אוי לי! שמא בשביל שסָרַחתי עולם חשוך בעדי וחוזר לתוהו ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים!
עמד וישב שמונה ימים בתענית [ובתפלה] כיון שראה תקופת טבת, וראה יום שמאריך והולך אמר: מנהגו של עולם הוא! הלך ועשה שמונה ימים טובים.
לשנה האחרת עשאן לאלו ולאלו ימים טובים...

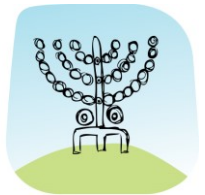
1. קריאת הקטע והסבר מילים קשות, אפשר לספר במילים שלנו ואח"כ לקרוא.
2. ציירו את הסיפור בכמה תמונות.
3. נקודות לשיחה:

- חשיבות האור בחיינו: מדוע האדם חרד כל כך כשחושב שהעולם מחשיך לעולם?
- התקופה בה אנו נמצאים – התקופה בה הימים קצרים והלילות ארוכים, ודווקא בתקופה זו אנו חוגגים חג של אור. מה משמעות הדבר?
- אפשר להראות או לספר על חגים דומים בתרבויות אחרות.

בנצרות: בחג המולד נוהגים לקשט את עצי האשוח ואת החצרות והבתים בנורות המאירות בשלל צבעים. ברומי היה חג הקרוי סאטורנליה. חג עתיק זה נמשך שבוע ימים. לכבודו של סאטורן (שבתאי), שהיה אל החקלאות והקציר. החגיגה, שנערכה סמוך ליום הקצר ביותר בשנה, ב-17 בדצמבר, התקיימה לכבוד לידת האור מחדש, זמן שכונה "תחילת שנת השמש". החג ייצג גם את השוויון החברתי ובמהלכו התייחסו אל העבדים כאל בני חורין ונתנו להם תוספת מזון. זה היה הזמן היחיד בו במקדש הוסרו הכיסויים המכסים את פסל האל במקדש, והודלקו נרות רבים המסמלים את החיפוש אחר ידע ואמת. התאריך 25 בדצמבר נחשב ברומי ליום הלידה של אל השמש הבלתי מנוצח - סול אינוויקטוס.

בני דת הזרטוסטרה (שמקורם באירן ורובם חיים היום בהודו) חוגגים את הסאדה - חג האש הנצחי. הם מבעירים מדורה ענקית על חוף הים בזמן השקיעה כדי להמריץ באופן סמלי את השמש להתחזק. מתוך כתבתו של גילי חסקין על דת הזרטוסטרה לגבי האש - אסור לטמאה על ידי מתים. במקדשיהם בוערת אש התמיד. הם מתפללים לאש כסמל לאל ולא כשלעצמה. ייתכן כי מנהג הערצת האש נעוץ בתקופה שהפרסים היו נוודים והאש היתה מרכז חייהם. לכן נבנו מקדשים לפולחן האש (מבנים קובייתיים מפולשים המכונים "קֶשֶק") ולכן נבנו אחים במבני המגורים של המאמינים. אפשר לעבוד את האש בכל מקום ובכל

זמן. גם לאדמה, האוויר והמים יש מקום חשוב ומקודש. יש מצווה להרוג בע"ח מזיקים המסמלים את מקומם של כוחות הרשע בעולם.

בהודו – החג ההינדי דייוואלי Diwali, ובתרגום חופשי שדרת האורות שנחגג בנובמבר - הוא המקבילה ההודית לחג החנוכה שלנו. האור הוא ללא ספק המוטיב המרכזי החג, המסמל את ניצחון בני האור על בני החושך. לכן זיקוקי דינור, נפצים ושאר מפגני תאורה ואש פופולאריים מאוד ברחובות בחמשת ימי החג הקסומים. המיתולוגיה ההודית מספרת על סיטה, אשתו של האל ראמה, אשר נחטפה על ידי מלך השדים, רוואנה. לאחר קרב בין השניים זוכה ראמה להציל את אשתו ובעזרת שורות של פנסים שהכינו עבורו מאמיניו הוא מוצא את הדרך חזרה הביתה מן הגלות הארוכה. ההכנות לחג כוללות ניקוי יסודי של הבית לכבוד הגעתה של אלת הממון לקשמי, תליית קישוטים צבעוניים ברחובות, וחלוקת מתנות וממתקים לאורחים, בני משפחה ואפילו סתם כך לעוברים ושבים.

בשווייץ – בג'נבה חוגגים את חג האסקלד. זהו פסטיבל המתקיים בין ה-11 ל-13 בדצמבר ובו מציינים את תבוסתם של חיילי הדוכס מסבוי לפני קצת יותר מ-400 שנה. האגדה מספרת על נערה אשר שפכה סיר מרק רותח על חיילי הדוכס שניסו לטפס על חומות העיר, ובכך הפכה לגיבורת החג. חוץ מן המנהג הלא-מודע-סביבתית של הבערת מדורות ענק מחוץ לקתדרלה, נוהגים המקומיים לקיים מצעד ססגוני, לאכול ממתקי שוקולד ומרציפן וכמובן, לא שוכחים את סיר המרק המסורתי.

גם לחופיו של אגם לוצרן מציינים ב-5 בדצמבר בכל שנה את הקלאוסיאגן, שבו צועדים מקומיים חבושים במצנפות ענק המוארות בנרות. החג הוא שילוב של חגיגה נוצרית עם מסורת פגאנית מתקופת ימי הביניים. מתוך כתבה של טל שגיא ב-YNET.

בציריך – ב-17.12 מתקיים פסטיבל הנרות הצפים שזו מסורת רבת שנים לקראת חג המולד. תלמידי בתי ספר יסודיים מכינים סירות מינאטוריות עם נרות ועומדים לאורכו של נהר לימאט, שחוצה את ציריך, סמוך לשעה 18.00 מדליקים את הנרות ומשחררים אותן, הן צפות עם הנרות הדוקקים לאורך הנהר. מחזה מרהיב ומומלץ. הפסטיבל נחוג מזה 50 שנה.

- למה חג אור בתקופת התגברות החושך מופיעה בהרבה תרבויות? מה אנחנו לומדים מזה?
- התייחסות למקורות:

- "העם ההלכים בחשך ראו אור גדול" (ישעיה ט, א) – משמעות האור בזמן של חושך.
- "מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך" (פתגם חסידי) – אור קטן בחדר חשוך משמעותי ביותר. תכונתו של הנר שאיננו נגרע כאשר לוקחים ממנו אש.
- הדלקת החנוכיה בסדר של "מוסיף והולך" – כל יום מוסיפים עוד ועוד אור.
- "לא יהיה ניצחון של האור על החושך כל עוד לא נעמוד על האמת הפשוטה שבמקום להילחם בחושך עלינו להגביר את האור" – א.ד. גורדון.

שיעור 3 – כל אחד הוא אור קטן (הצעות לפעילויות)

1. **"באנו חושך לגרש... כל אחד הוא אור קטן":** מעבירים נר (כבוי) בין הילדים וכל אחד מציין נקודה של "חושך" שהיה רוצה "לגרש", כלומר לשנות ולתקן ונקודות של אור – מקומות של חוזק והצלחה. לחילופין, ניתן להעביר את הנר וכל ילד מציין נקודה של אור בחבר.
2. **"נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי" (תהילים קיט):** משמעות הביטוי "נר לרגלי". כל ילד מציין מהם הדברים שהם "נר לרגליו". מהם העקרונות שחשובים לנו ושהם "נר לרגלינו" בכיתה?
3. **שירים עם אור** – תחרות מציאת שירים עם המילה אור.
4. **ניתוח שירים:** 'אנו נושאים לפידים', 'באנו חושך לגרש': מה מסמל האור בשיר? מה התפקיד של היחיד, ומה התפקיד של הרבים בשירים? מה הכוח של היחיד?
5. **חנוכיה של ערכים/ דמויות:** יצירת חנוכיה המוקדשת לשמונה ערכים או לשמונה דמויות משמעותיות (אפשר לבחור יחד בכיתה או לבקש מהילדים להכין בבית ולהתייעץ עם ההורים).

